

De rol van de banken in de Europese Green Deal

Door Domenico Iodice - First Cisl

Het mechanisme voor een rechtvaardige transitie speelt in op de sociale en economische gevolgen van de transitie, en is gericht op regio's, bedrijfstakken en werknemers die met de grootste uitdagingen worden geconfronteerd. Wereldwijd wordt er minstens **150 miljard euro vrijgemaakt ter ondersteuning van drie pijlers**: een nieuw fonds voor een rechtvaardige transitie, dat zal fungeren als drijvende kracht voor investeringen, een specifiek plan om investeringen te stimuleren, en de leenfaciliteit voor de overheidssector, die samen met de EIB (Europese Investeringsbank) werd opgezet.

De subsidie, die beschikbaar is voor alle lidstaten, is gericht op de meest koolstofintensieve regio's en de regio's met het grootste aantal banen in de fossiele brandstofindustrie. De lidstaten kunnen in aanmerking komen voor deze subsidie door territoriale plannen te ontwikkelen voor een rechtvaardige transitie tegen 2030 en door de gebieden te identificeren die de meeste steun zullen ontvangen. **Wij zijn echter van mening dat deze territoriale plannen niet alleen gericht moeten zijn op jobcreatie in de groene economie, maar OOK op jobbehoud**. De bedoeling hiervan is om te voorkomen dat de verandering, die noodzakelijk is geworden door de Green Deal, indirect een manier wordt om "*oudere werknemers zonder groene job*" vroegtijdig uit te sluiten van de arbeidsmarkt. Dat leidt immers tot een generatieverschuiving zonder solidariteit tussen de generaties. Investeringen in nieuwe technologieën moeten worden aangemoedigd en ondersteund, onder meer door een wezenlijk financieel beleid in te voeren. De sociale partners moeten op alle niveaus optreden om de aanvaarde stelling te verwerpen en aan te vechten dat economische hervormingen, sociale vooruitgang en digitalisering gekoppeld aan de Green Deal noodzakelijkerwijs leiden tot een verlies van sociale samenhang, generatiedumping tussen categorieën van werknemers en een algeheel gebrek aan evenwicht in de werkgelegenheid. Een andere vorm van dumping die moet worden bestreden is dumping die het gevolg kan zijn van fiscale stimuleringsmaatregelen of ontmoedigingsmaatregelen. Tegenwoordig verschillen deze beleidsmaatregelen van land tot land in termen van normen. Als elk land deze maatregelen ad hoc aanpast zonder een globale visie op solidaire ontwikkeling, kunnen zij de perceptie en vooral de omvang van het sociale probleem drastisch vergroten. Ten slotte moet worden vermeden dat de kosten van uitzettingsprocedures worden "doorgespeeld" naar het openbare flexizekerheidsnetwerk.

De taken van de Europese Commissie op dit gebied zullen waarschijnlijk beperkter van omvang zijn dan wat ons zorgen baart. Zij zal zich hoogstwaarschijnlijk toespitsen op de financiële instrumenten die ingevoerd moeten worden, en de banken zullen daarbij een centrale rol spelen. We moeten echter zorgen voor collectieve onderhandelingen om het scheppen van nieuwe banen in de groene economie mogelijk te maken. Dit is zeker nuttig en zelfs noodzakelijk. Maar het is niet genoeg. In de economie is het algemeen bekend dat "niets gratis is", en dat "negatieve externe effecten" daarom moeten worden vermeden. De sociale rekening - in termen van een negatief saldo van banen en vroegtijdig verlies van knowhow en ervaring, als gevolg van de groene transitie - mag niet ten laste komen van de overheidsfinanciën of, erger nog, doorgerekend worden aan gezinnen en burgers, want hierdoor ontstaat weer nieuwe armoede. De sociale partners op het hoogste niveau (te beginnen met de Europese sectorfederaties en de EOR van Europese multinationals) moeten daarom de belangrijkste, toekomstgerichte actoren van deze verandering zijn.

Volgens ons zullen er naast de territoriale plannen ook **(nationale) fabrieksplannen** ontwikkeld moeten worden, of beter nog, **bedrijfsplannen op Europees niveau**, op de EOR, als die er zijn. We kunnen dit bereiken

via onderhandelingsprotocollen en cao's (HSO¹, HFO², enz.), die moeten worden aangemoedigd en benaderd op een milieuvriendelijke manier, duurzaam voor de mensen en aantrekkelijk voor de betrokken bedrijven, kortom: zonder een sprong in het diepe te wagen.

Ook de **hervorming van de richtlijn inzake niet-financiële informatie van grote ondernemingen** moet worden onderzocht. De inhoud van de verplichte jaarlijkse verklaring moet hierbij worden uitgebreid tot specifieke gebieden van de sociale dialoog, zoals het behouden van jobs in de ecologische transitie van ondernemingen.

Het onderzoek moet ook de mechanismen verkennen voor het overbrengen van liquiditeit naar ondernemingen die geïnteresseerd zijn in de groene transitie: het krediet zelf, en de actoren die deze mechanismen activeren door krediet te verstrekken: de banken.

De vraag die we ons moeten stellen is: "**hoe zullen de banken de ecologische transitie financieren**"? De banken worden verzocht om met hun financiering de "Green New Deal" van ons economisch model te ondersteunen, maar om op dat vlak resultaten te garanderen zijn tools nodig om de bereikte resultaten op de korrel te nemen en te meten. Groene kredieten aan gezinnen en ondernemingen moeten bedrijven helpen om zich anders te gaan gedragen en handelen, en ons aanzetten om te consumeren in de richting van een duurzaam economisch model. Daarvoor zijn wel duidelijke definities en meetbare normen nodig die, net als in andere ecologische domeinen (bijvoorbeeld de criteria voor inclusie in de ESG-indexen³), tot op heden ontbreken.

Krediet aan gezinnen: het vastgoedluik

Op Europees niveau nemen verschillende bankinstellingen al enkele jaren deel aan werkgroepen om regels voor "groene leningen" vast te stellen. In het kader van een eerste project, EnMaP (*Energy Efficiency Mortgage Action Plan*⁴), waaraan het CRIF⁵ deelnam, werkten de banken het idee uit van leningen die voordelen inhouden qua prijsstelling of loan-to-value wanneer een onroerend goed energie-efficiënter wordt gemaakt. EnMaP stelde een minimumdrempel voor verbetering vast (30 procent) en creëerde een tool, namelijk de APE, of *Energy Performance Assessment*⁶ in de Europese taxonomie. Een tweede project, EnDaPP (*Energy Efficiency Data Protocol and Portal*⁷), eveneens met input van het CRIF, heeft tot doel regels vast te stellen voor het registreren en delen van gegevens over de financiering van energie-efficiëntie.

Krediet aan ondernemingen

Als we in dit opzicht ook de kredietverlening aan ondernemingen meenemen, zullen de banken de komende jaren voor een belangrijke taak worden gesteld: de transitie van ons economisch model naar duurzaamheid financieren. Zeker nu de coronapandemie ervoor heeft gezorgd dat de publieke opinie meer belang hecht aan ecologie en het thema hoger staat op de regeringsagenda's. Als deze transitie gefinancierd moet worden, kunnen grote Europese ondernemingen redeneren in termen van obligaties en financiële markten, maar voor de kleinere ondernemingen, en vooral de kmo's, zal het belangrijkste middel een lening bij de bank blijven. En hier moeten we ons afvragen: **waarom zouden banken gunstige voorwaarden geven aan klanten die groene investeringen doen?** Het antwoord is duidelijk: omdat ze er voordeel bij hebben. Op korte termijn kunnen de banken immers zo de ondernemingen ondersteunen zodat die een grotere veerkracht hebben bij

¹ Handels- en samenwerkingsovereenkomsten

² Handelsfacilitatieovereenkomsten

³ Environmental, Social, Governance: milieu-, sociale en bestuurscriteria

⁴ Actieplan voor energie-efficiëntie

⁵ *Center for Research in International Finance*

⁶ Energieperformantiebeoordeling

⁷ Energie-efficiëntiedataprotocol en -portaal

marktschokken en winstgevender zijn in de toekomst, mede dankzij de financiële bijdrage van de talrijke fondsen die door de EIB (Europese Investeringsbank) en het EIF (Europees Investeringsfonds) ter beschikking worden gesteld. Op middellange en lange termijn zou een herziening van de wegingscoëfficiënten voor deze leningen moeten worden overwogen in het kader van de Basel IV⁸. Laten we tot slot niet vergeten dat het mechanisme voor duurzame financiering voorziet in de mogelijkheid om de markt van groene (beveiligde) obligaties te ontwikkelen als een extra middel om goedkoop liquide middelen te verschaffen.

Er zou dan ook een opvolgsysteem voor de financiering van duurzame ondernemingen moeten komen, om de fundamentele bijdrage te evalueren van het bankwezen aan de totstandkoming van het geld dat bedrijven nodig hebben. Hiervoor zou het bedrag van de uitbetaalde leningen per categorie van duurzaamheid van de onderneming aangeduid kunnen worden in de documenten bij de jaarrekeningen van banken. Op die manier kan het percentage leningen aan duurzamere ondernemingen ook chronologisch worden vergeleken. Tegelijkertijd kan ook worden overwogen om de cijfers over het aantal ondernemingen gefinancierd naar duurzaamheidsgraad te verspreiden.

Er moeten tools worden bepaald om "de vergroening" te meten (en om het interne "sociale" luik van ondernemingen als "groen" te bestempelen)

Met andere woorden: als de financiële wereld de transitie naar duurzaamheid moet leiden, hebben we een Europese definitie nodig die waarborgt dat een financiering overeenstemt met wat in de taxonomie is vastgelegd. De financiële markten zijn van mening dat duurzaamheid voor aandelen betekent dat ze veerkrachtig zijn, en die redenering geldt ook voor kredieten. Een gebouw dat energiezuiniger werd gemaakt, vermindert de CO₂-uitstoot en heeft, door het lagere verbruik, een lagere energiefactuur. Daarnaast zijn er de fiscale voordelen voor de eigenaar. En, ten slotte, een waarde stijging van het onroerend goed, wat ook een garantie vormt voor de financiering zelf. Met het oog op de toekomst en de risico's van de transitie in het achterhoofd kunnen we ervan uitgaan dat de keuzes van de consument en de verandering van de regelgeving ervoor zullen zorgen dat eigendommen met betere energieprestaties hun waarde zullen behouden. Dit zijn allemaal factoren die het idee voeden dat de financiering van energieverbeteringen aan een gebouw, residentieel of industrieel, minder risicovol is en dus een lagere kapitaalweging vereist.

Een ESG-rating meet het risico...

Opgelet: verwar ESG-ratings niet met duurzame financiering, anders haal je het doel en de middelen door elkaar. Een ESG-rating wordt op de kredietmarkt samen met een kredietrating gebruikt om het kredietbeleid van een bank te ondersteunen: het dient ook om het risico op wanbetaling te beperken. In die zin is het een krachtig instrument voor banken, omdat het het analysespectrum uitbreidt van alleen de financiële sfeer naar het bedrijfsmodel van vlees en bloed, gekenmerkt door energie- en hulpbronnen, productieafval, werkkrachten, en de samenstelling van het eindproduct, die allemaal invloed hebben op de handelsactiviteit en het risico op wanbetaling. Dat is iets heel anders dan bijvoorbeeld beslissen om geen wapenfabrikanten te financieren. Die keuze is een beleidskwestie.

... terwijl een groene lening een project financiert

Anders is het met de ecologische financiering van ondernemingen. Spreken van een groene lening of duurzame, groene lening betekent een onderneming financieren die zegt een doel te willen bereiken en zal moeten aantonen dat ze het heeft bereikt. De rating is een samenvatting, terwijl het hier gaat om ethische en sociale implicaties die belangrijk zijn en, ten slotte, meetbaar en controleerbaar. Ook hier is het van

⁸ Noot van de vertaler: De akkoorden van Basel bepalen het reglementair kader van het Europese financiële systeem.

essentieel belang dat de bank werkt met certificeringsorganen die kunnen beoordelen of de doelstellingen daadwerkelijk zijn bereikt.

Zoals eerder gezegd, zou het verstandig zijn om banken te verplichten om in de documenten bij de jaarrekeningen het aantal en het bedrag van de gefinancierde "groene" projecten te vermelden.

De bankondernemingen zelf zouden hun interne "groene" projecten en de financiering ervan kunnen aangeven (niet alleen in economische termen, maar ook de specifieke middelen), d.w.z. "groene" doelstellingen inzake arbeidsomstandigheden, zoals minder woonwerkverplaatsingen voor de werknemers dankzij telewerk, de verbetering van de logistiek en de werkomgeving door het opnemen van "0 kilometer"-concepten of milieuvriendelijke werkplekken, enz.

Het is daarom van cruciaal belang te specificeren wat een sociale investering is.

De belangrijke EU-documenten, zoals de Europese pijler van sociale rechten en het bijbehorende actieplan, het Europees Sociaal Handvest, het Handvest van de grondrechten van de EU en het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, bieden een solide basis en inspiratie voor een sociale taxonomie. Er werd bezorgdheid geuit over het feit dat sociale kwesties worden geregeld op het niveau van de lidstaten en tussen de sociale partners, en niet op EU-niveau. De sociale pijler wil dat verhelpen door te streven naar een meer collectieve en vooral supranationale aanpak, waarbij de verschillende nationale wetgevingen worden geharmoniseerd rond de leidende waarden die aangeven welke "sociale duurzaamheid" moet worden nagestreefd en waarover rekenschap verschuldigd is. Afgezien van het referentiekader (Europees en niet meer uitsluitend nationaal) moet echter nog een oplossing worden gevonden voor **het probleem om in de praktijk een onderscheid te maken tussen sociale taxonomie en milieutaxonomie**.

In dit verband zijn er ten minste **drie referentiefactoren**:

1. Economische activiteiten zoals jobcreatie zijn inherent sociaal voordelig. Een sociale taxonomie moet een onderscheid maken tussen deze intrinsieke voordelen en bijkomende sociale voordelen, zoals een betere toegang tot kwaliteitsvolle gezondheidszorg of de garantie op waardig werk.
2. Milieudoelstellingen en -criteria kunnen worden gebaseerd op de wetenschap, maar een sociale taxonomie zou kunnen worden gebaseerd op relevante internationale normen zoals het Internationaal Handvest van de rechten van de mens.
3. Milieutaxonomie koppelt de criteria aan economische activiteiten. Sommige sociale aspecten, zoals collectieve onderhandelingen of fiscale transparantie, kunnen echter niet worden gezien als afgeleiden van economische activiteiten. Ze moeten veeleer worden gekoppeld aan de economische entiteit terwijl ze onafhankelijke evaluatiecriteria blijven.

Het is van essentieel belang dat de taxonomie wordt uitgebreid naar sociale doelstellingen, waarbij een reglementering voor taxonomie wordt ingevoerd die vereist en impliceert dat ondernemingen die ecologisch duurzame economische activiteiten ontplooiën, internationale arbeids- en mensenrechtennormen naleven.

Het voornaamste probleem dat moet worden opgelost is dat de sociale taxonomie tot op heden vooral betrekking heeft op duurzame corporate governance, fatsoenlijke waardeketens en het beleid op het gebied van duurzame producten. In de praktijk gaat het slechts om een overzicht op de duurzaamheid van de markt en niet zozeer op de sociale duurzaamheid (met inbegrip van inclusie) van bedrijfskeuzes als zodanig.

In de aanbevelingen van de panels rond duurzame financiering wordt verwezen naar documenten over de sociale rechten in de EU, zoals het Europees Sociaal Handvest en de Europese Pijler van sociale rechten. Laatstgenoemde pijler belicht de prioriteiten van de sociale agenda van de EU op de drie volgende gebieden:

gelijke kansen en toegang tot de arbeidsmarkt, billijke arbeidsomstandigheden, en sociale bescherming en integratie.

Al deze aspecten moeten in aanmerking worden genomen en er zal een onderscheid moeten worden gemaakt tussen de intrinsieke voordelen van een economische activiteit of onderneming en de bijkomende voordelen die substantieel bijdragen tot de verwezenlijking van sociale doelstellingen. Deze bijkomende voordelen kunnen opleidingsactiviteiten voor kwetsbare groepen zijn of het creëren van toegankelijke jobs en infrastructuur in de meest achtergestelde gebieden. Het vloeit in de eerste plaats voort uit het respecteren van de mensenrechten, met inbegrip van de arbeidsrechten, via de uitvoering van zorgplichtprocedures, de betrokkenheid van stakeholders en het operationeel maken van collectieve en individuele mechanismen voor geschillenbeslechting. **De taxonomie zou ook en vooral een uitdrukkelijke erkenning van collectieve onderhandelingen moeten weerspiegelen.** In het [OESO-rapport "Negotiating our way up"](#) wordt dit mechanisme bijvoorbeeld beschouwd als cruciaal voor het bereiken van de drie dimensies van het kader voor arbeidskwaliteit (kwaliteit van de lonen, arbeidsmarktzekerheid en kwaliteit van de werkomgeving) en voor groei. Waar nodig moet het kader gebruik maken van de deskundigheid van de sociale partners, zowel aan werkgevers- als aan vakbondszijde.

Een goede en duurzame corporate governance zou tot uitdrukking moeten komen tot in het hoogste bestuursorgaan: hetzij door diversiteit in het hoogste bestuursorgaan (gender, vaardigheden, ervaring, achtergrond), en in de inspraak van werknemers; hetzij door diversiteit in het hogere management (gender, vaardigheden, ervaring, achtergrond); hetzij in het loon van de bestuurders gekoppeld aan milieu- en sociale factoren in overeenstemming met de "passende" doelstellingen van de onderneming; hetzij in de strijd tegen corruptie en omkoperij; hetzij in verantwoordelijk toezicht; hetzij in verantwoordelijk lobbyen en politiek engagement.

Verloning van bestuurders gekoppeld aan milieu- en sociale factoren

Een optie zou zijn om ESG-factoren te koppelen aan de structuur van loonbonusplannen op lange termijn en aan de prestatie maatstaven waaraan ze gekoppeld zijn, eventueel in combinatie met terugvorderings- of malusmaatregelen.

Kortom, de sociale taxonomie moet rekening houden met de brede bijdrage van ondernemingen aan de samenleving en de sociale impact ervan op de jobcreatie, de groei van de productiviteit en op de investeringen in werkkrachten die ondernemingen doen voor hun werknemers (bv. verloning, ontwikkeling van vaardigheden, digitale technologische hulpmiddelen ter verbetering van de arbeidsomstandigheden, het welzijn en de bedrijfsvoordelen zoals pensioenen en een werkloosheidsverzekering).

De invoering van een duidelijke sociale taxonomie die steekhoudt is grotendeels bepalend voor de doeltreffendheid van de ecologische transitie. In die zin moeten collectieve onderhandelingen in de banksector zowel gericht zijn op de kwaliteit van de kredietverlening aan ondernemingen en gezinnen als op de interne zorgplicht, ter ondersteuning van een nieuw idee van inschikkelijkheid dat is uitgebreid met de inspraak van werknemers.